

Oikeustapauskokoelma

Asia C-869/19

L

vastaan

Unicaja Banco, S.A., aiemmin Banco de Caja España de Inversiones, Salamanca y Soria, S.A.U.

(ennakkoratkaisupyyntö – Tribunal Supremo)

Unionin tuomioistuimen tuomio (suuri jaosto) 17.5.2022

Ennakkoratkaisupyyntö – Direktiivi 93/13/ETY – Kuluttajasopimusten kohtuuttomat ehdot – Vastaavuusperiaate – Tehokkuusperiaate – Kiinnityssopimus – Sopimukseen sisältyvän vähimmäiskorkoehdon kohtuuttomuus – Valitusmenettelyä koskevat kansalliset prosessuaaliset säännöt – Kohtuuttoman ehdon pätemättömäksi toteamisen vaikutusten ajallinen rajoittaminen – Palauttaminen – Kansallisen toisen asteen tuomioistuimen valta valvoa viran puolesta

Kuluttajansuoja – Kuluttajasopimusten kohtuuttomat ehdot – Direktiivi 93/13 – Ehdon kohtuuttomuuden toteaminen – Ulottuvuus – Kansallinen lainsäädäntö, jossa rajoitetaan kansallisen tuomioistuimen, jonka käsiteltäväksi on saatettu valitus tuomiosta, jossa rajoitetaan kuluttajan perusteettomasti maksamien summien palauttamista ajallisesti, valtaa harjoittaa valvontaa viran puolesta – Tämä tuomioistuin ei voi määrätä näiden summien palauttamisesta kokonaisuudessaan, jos kuluttaja ei ole riitauttanut tätä rajoittamista – Ei voida hyväksyä – Riitauttamatta jättämisen ei voi katsoa johtuvan kuluttajan täydellisestä passiivisuudesta

(Neuvoston direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohta)

(ks. 22–27, 31–33 ja 36–40 kohta sekä tuomiolauselma)

Tiivistelmä

Unionin tuomioistuimelle on esitetty viisi ennakkoratkaisupyyntöä, jotka ovat peräisin espanjalaisilta tuomioistuimilta (Ibercaja Banco, C-600/19, ja Unicaja Banco, C-869/19), italialaiselta tuomioistuimelta (SPV Project 1503, C-693/19 ja C-831/19) ja romanialaiselta tuomioistuimelta (Impuls Leasing România, C-725/19), ja jotka kaikki koskevat kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin¹ tulkintaa.

¹ Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annettu neuvoston direktiivi 93/13/ETY (EYVL 1993, L 95, s. 29; jäljempänä kohtuuttomista ehdoista annettu direktiivi).

Nämä pyynnot liittyvät luonteeltaan erilaisiin menettelyihin. Asiassa Ibercaja Banco esitetty pyyntö liittyy kiinnitetyn kiinteistön ulosmittausmenettelyyn, jossa kuluttaja ei ole vastustanut ulosmittausta ja kiinnitetyn omaisuuden omistusoikeus on jo siirretty kolmannelle osapuolelle. Asiassa Unicaja Banco pyyntö esitettiin valitusmenettelyssä, joka pantiin vireille tuomion Gutiérrez Naranjo ym. johdosta.² Yhdistetyissä asioissa SPV Project 1503 esitetyt pyynnot puolestaan koskevat pakkotäytäntöönpanomenettelyjä, jotka perustuvat lainvoiman saaneisiin täytäntöönpanoperusteisiin. Lopuksi pyyntö asiassa Impuls Leasing România liittyy täytäntöönpanomenettelyyn, jonka perustana on leasing-sopimus, joka muodostaa täytäntöönpanoperusteen.

Unionin tuomioistuimen suuri jaosto on antamissaan neljässä tuomiossa kehitellyt oikeuskäytäntöään, joka koskee kansallisen tuomioistuimen velvollisuutta ja toimivaltaa tutkia viran puolesta sopimusehtojen kohtuuttomuutta kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin nojalla. Se täsmentää tältä osin yhtäältä oikeusvoiman periaatteen ja preklusion ja toisaalta kohtuuttomien ehtojen tuomioistuinvalvonnan välistä vuorovaikutusta. Unionin tuomioistuin lausuu lisäksi tämän valvonnan ulottuvuudesta nopeutetuissa kuluttajavelkojen perintämenettelyissä sekä suhteesta, joka vallitsee eräiden muutoksenhakua koskevassa kansallisessa lainsäädännössä vahvistettujen prosessuaalisten periaatteiden ja sen toimivallan välillä, joka kansallisella tuomioistuimella on tutkia viran puolesta sopimusehtojen kohtuuttomuutta.

Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

Ensinnäkin unionin tuomioistuin täsmentää, mikä on oikeusvoiman periaatteen ja sen toimivallan välinen suhde, joka täytäntöönpanotuomioistuimella on tutkia maksamismääräysmenettelyssä viran puolesta tämän maksamismääräyksen perustana olevan sopimusehdon kohtuuttomuutta.

Tältä osin unionin tuomioistuin katsoo, että kohtuuttomista ehdoista annettu direktiivi³ on esteenä kansalliselle lainsäädännölle, jonka mukaan silloin, kun velallinen ei ole vastustanut maksamismääräystä, täytäntöönpanotuomioistuin ei voi tutkia tämän maksamismääräyksen perustana olevien sopimusehtojen mahdollista kohtuuttomuutta siitä syystä, että sen oikeusvoima kattaa implisiittisesti kyseisten ehtojen pätevyuden. Erityisesti lainsäädäntö, jonka mukaan katsotaan, että sopimusehtojen kohtuuttomuus on tutkittu viran puolesta ja että saavutettu lainvoima kattaa tämän tutkimisen silloinkin, kun maksamismääräyksen kaltaisessa päätöksessä ei ole lainkaan tätä koskevia perusteluja, voi tehdä tyhjäksi kansallisen tuomioistuimen velvollisuuden tutkia viran puolesta sopimusehtojen mahdollinen kohtuuttomuus. Tällaisessa tapauksessa tehokkaan oikeussuojan vaatimus edellyttää, että täytäntöönpanotuomioistuin voi arvioida – myös ensimmäisen kerran – niiden sopimusehtojen mahdollista kohtuuttomuutta, joiden perusteella maksamismääräys on annettu. Sillä, että velallinen ei ajankohtana, jolloin tämä aiempi tuomioistuinratkaisu sai lainvoiman, ollut tietoinen asemastaan kyseisessä direktiivissä tarkoitettuna kuluttajana, ei ole tältä osin merkitystä.

² Tuomio 21.12.2016, Gutiérrez Naranjo ym. (C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:980). Kyseisessä tuomiossa unionin tuomioistuin totesi lähinnä, että Tribunal Supremon (ylin tuomioistuin, Espanja) oikeuskäytäntö, jossa asetettiin ajallisia rajoituksia kuluttajien pankeille kohtuuttoman, vähimmäiskorkoehdona tunnetun ehdon perusteella perusteettomasti maksamien määrien palauttamiselle, oli ristiriidassa kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 6 artiklan 1 kohdan kanssa, ja että kuluttajilla on näin ollen kyseisen säännöksen perusteella oikeus saada kyseiset määrät takaisin kokonaisuudessaan.

³ Erityisesti direktiivin 6 artiklan 1 kohta ja 7 artiklan 1 kohta.

Toiseksi unionin tuomioistuin tarkastelee suhdetta, joka vallitsee oikeusvoiman periaatteen, preklusion ja sen toimivallan, joka kansallisella tuomioistuimella on tutkia viran puolesta sopimusehdon kohtuuttomuutta kiinnitetyn kiinteistön ulosmittausmenettelyn yhteydessä, välillä.

Unionin tuomioistuin toteaa yhtäältä, että kohtuuttomista ehdoista annettu direktiivi⁴ on esteenä kansalliselle lainsäädännölle, jossa oikeusvoiman ja preklusion vaikutuksen vuoksi tuomioistuin ei voi viran puolesta tutkia kiinnitetyn kiinteistön ulosmittausmenettelyssä sopimusehtojen kohtuuttomuutta eikä kuluttaja voi vastustamisen esittämiseksi asetetun määräajan päättymisen jälkeen vedota mainittujen sopimusehtojen kohtuuttomuuteen tässä menettelyssä tai myöhemmässä pääasiamenettelyssä. Tätä direktiivin tulkintaa sovelletaan, kun mainittujen ehtojen mahdollinen kohtuuttomuus on tutkittu viran puolesta kiinnitetyn kiinteistön ulosmittausmenettelyä aloitettaessa, mutta tätä tulkintaa ei nimenomaisesti mainita tai perustella ratkaisussa, jossa annettiin lupa kiinteistön ulosmittaukseen, eikä viimeksi mainitussa ratkaisussa mainita, että tätä tulkintaa ei voida enää kyseenalaistaa, jos vastustusta ei esitetä. Koska kuluttajalle ei nimittäin ole tiedotettu sopimusehtojen viran puolesta tapahtuvan valvonnan olemassaolosta ratkaisussa, jossa annettiin lupa kiinnitetyn kiinteistön ulosmittaukseen, kuluttaja ei ole voinut kaikista asiaan vaikuttavista seikoista tietoisena arvioida, oliko tämä ratkaisu syytä riitauttaa. Sopimusehtojen mahdollisen kohtuuttomuuden tehokasta valvontaa ei kuitenkaan voida taata, jos oikeusvoima ulottuu myös tuomioistuinratkaisuihin, joissa ei tuoda esiin tällaista valvontaa.

Toisaalta unionin tuomioistuin on sitä vastoin katsonut tämän saman direktiivin⁵ kanssa yhteensopivaksi kansallisen lainsäädännön, jonka mukaan kansallinen tuomioistuin ei voi viran puolesta tai kuluttajan pyynnöstä tutkia sopimusehtojen mahdollista kohtuuttomuutta sen jälkeen, kun kiinteistökiinnitys on realisoitu, kiinnitetty kiinteistö on myyty ja kyseessä olevan sopimuksen kohteena olevan kiinteistön omistusoikeus on siirretty kolmannelle. Tämän päätelmän edellytyksenä on kuitenkin se, että kuluttaja, jonka kiinnitetty kiinteistö on myyty, voi vedota oikeuksiinsa myöhemmässä menettelyssä saadakseen korvausta kohtuuttomien ehtojen soveltamisesta aiheutuneista taloudellisesta vahingosta.

Kolmanneksi unionin tuomioistuin tarkastelee tiettyjen muutoksenhakumenettelyä sääntelevien kansallisten prosessuaalisten periaatteiden, kuten määräämisperiaatteen, vaatimistaakan ja reformatio in peius –kiellon, suhdetta kansallisen tuomioistuimen toimivaltaan tutkia viran puolesta ehdon kohtuuttomuutta.

Se katsoo tältä osin, että kohtuuttomista ehdoista annettu direktiivi⁶ on esteenä sellaisten kansallisten prosessuaalisten periaatteiden soveltamiselle, joiden mukaan kansallinen tuomioistuin, jonka käsiteltäväksi on saatettu valitus tuomiosta, jossa kuluttajan kohtuuttomaksi todetun ehdon nojalla perusteettomasti maksamien määrien palauttamista rajoitetaan ajallisesti, ei voi viran puolesta ottaa huomioon perustetta, jonka mukaan tämän direktiivin säännöstä on rikottu, ja määrätä mainittuja summia palautettavaksi kokonaisuudessaan, kun sen, että asianomainen kuluttaja ei ole riitauttanut tätä ajallista rajoittamista, ei voida katsoa johtuvan hänen täydellisestä passiivisuudestaan. Unionin tuomioistuin täsmentää ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen käsiteltäväksi saatetun pääasian osalta, että sen, että asianomainen kuluttaja ei ole turvautunut ajoissa oikeussuojakeinoihin, voidaan katsoa johtuvan siitä, että muutoksenhaun määräaika oli jo päättynyt ajankohtana, jolloin annettiin tuomio Gutiérrez

⁴ Idem.

⁵ Idem.

⁶ Erityisesti direktiivin 6 artiklan 1 kohta.

Naranjo ym., jossa unionin tuomioistuin katsoi, että kansallinen oikeuskäytäntö, jossa rajataan ajallisesti ne palauttamista koskevat vaikutukset, jotka liittyvät sopimusehdon kohtuuttomuuden toteamiseen, ei ollut yhteensopiva unionin oikeuden kanssa. Näin ollen pääasiassa asianomainen kuluttaja ei ollut osoittanut täydellistä passiivisuutta, kun hän ei ollut hakenut muutosta. Näissä olosuhteissa kansallisten prosessuaalisten periaatteiden soveltaminen on sen vuoksi, että kuluttajalta riistetään keinot, joiden avulla hän voi vedota oikeuksiinsa kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin nojalla, tehokkuusperiaatteen vastaista, koska se tekee näiden oikeuksien suojaamisesta mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa.

Neljänneksi ja viimeiseksi unionin tuomioistuin tarkastelee kansallisen tuomioistuimen toimivaltaa tutkia viran puolesta täytäntöönpanoperusteen ehtojen kohtuuttomuutta silloin, kun sen käsiteltäväksi on saatettu kyseisen täytäntöönpanoperusteen täytäntöönpanon vastustaminen.

Se katsoo tältä osin, että kohtuuttomista ehdoista annettu direktiivi⁷ ja tehokkuusperiaate ovat esteenä kansalliselle lainsäädännölle, jonka mukaan saatavan täytäntöönpanoasiaa käsittelevä tuomioistuin, jonka käsiteltäväksi on saatettu tämän täytäntöönpanon vastustaminen, ei voi viran puolesta tai kuluttajan pyynnöstä tutkia, ovatko täytäntöönpanoperusteena olevan sopimuksen ehdot kohtuuttomia, koska pääasiamenettelyn tuomioistuin, jonka käsiteltäväksi voidaan saattaa erillinen yleinen kanne sen tutkimiseksi, ovatko tällaisen sopimuksen ehdot mahdollisesti kohtuuttomia, voi keskeyttää täytäntöönpanomenettelyn siihen saakka, kunnes se ratkaisee pääasian, vain siinä tapauksessa, että maksetaan vakuus, joka lasketaan esimerkiksi kanteen kohteen arvon mukaan ja joka on suuruudeltaan sellainen, että se on omiaan saamaan kuluttajan luopumaan tällaisen kanteen nostamisesta ja pysyttämistä. Tämän vakuuden osalta unionin tuomioistuin täsmentää, että oikeudenkäynnistä aiheutuvien kustannusten suuruus verrattuna riidanalaisen saatavan suuruuteen ei saa olla sellainen, että se saa kuluttajan luopumaan asian saattamisesta tuomioistuimeen. On kuitenkin todennäköistä, että maksamatta jättäneellä velallisella ei ole tarvittavia taloudellisia varoja vaaditun vakuuden asettamiseksi. Näin on sitäkin suuremmalla syyllä silloin, kun nostettujen kanteiden kohteen arvo ylittää huomattavasti sopimuksen kokonaisarvon, kuten nyt kyseessä olevassa pääasiassa näyttää olevan.

⁷ Erityisesti direktiivin 6 artiklan 1 kohta ja 7 artiklan 1 kohta.